Eksempeltekst 1 – diktsammenlikning

Tittel som vekker nysgjerrighet og sier noe om innholdet i teksten

Byen – varm og vanvittig

Det å føle at man hører til et sted, gir en grunnleggende følelse av trygghet hos de fleste mennesker. Stedet er kjent, menneskene rundt deg vil deg vel. Andre ganger kan alt oppleves mørkt og truende. Disse følelsene skildres i to dikt, skrevet for over hundre år siden.

Diktene presenteres.

I 1893 ga Sigbjørn Obstfelder (1866–1900) ut «Byen». Obstfelder var en av de første norske forfatterne som skrev i den modernistiske tradisjonen (Garthus mfl., 2022). Formen var ubunden, og innholdet i diktene viste ofte en modernistisk livsfølelse, *verden er gått av hengslene – stopp, jeg vil av*. Lyrikeren Rudolf Nilsen rakk bare å gi ut tre diktsamlinger før han døde i 1929. Diktet «Storby-natt» er fra samlingen *På stengrunn* (1925) og tilhører den realistiske tradisjonen (snl.no). Det vil si at han skrev på en tradisjonell måte: i bunden form og med sentrallyrisk innhold. Motivet i «Byen» og «Storby-natt» er relativt likt: De kretser begge rundt et lyrisk jeg som observerer et bymiljø. Tematisk er de derimot forskjellige. Dikter-jeg-et i «Byen» føler seg fremmedgjort og drevet av angst i møte med «de vanvittige» i byen. Det lyriske jeg-et i «Storby-natt» blir «varm av lykke» i byen og føler en sterk tilhørighet der.

Kort om forskjeller og likheter i motiv og tema

Forskjeller i form

Det er også en tydelig forskjell mellom de to diktene rent formmessig. «Storby-natt» er skrevet i bunden form med fast rytme. Diktet består av fire strofer, med åtte verselinjer i hver strofe. Diktet

har enderim som følger rimmønsteret ABAB. Forfatteren følger med andre ord de tradisjonelle reglene for dikterkunst, og formmessig tilhører derfor teksten den realistiske tradisjonen – den bryter altså ikke med tidligere dikteres skrivemåte. «Byen» er et prosadikt skrevet i ubunden form uten gjennomgående struktur med verselinjer eller strofer, og uten enderim og fast rytme. Språket er også preget av lange, uforutsigbare setninger og utrop. Formen er et klart brudd med tradisjonelle sjangerkrav til lyrikk. Å bryte med etablerte sjangerkrav og skape nye sjangre er et typisk trekk for modernistisk litteratur (Garthus mfl., 2022). Obstfelder etablerer faktisk en helt ny sjanger med tekster som «Byen», nemlig prosalyrikk. Prosalyriske tekster blander fortellemåter og virkemidler fra fortellinger, noveller og dikt.

Forskjellene i form knyttes til litteraturhistoriske tradisjoner.

Formen i både «Storby-natt» og «Byen» underbygger stemningen i tekstene. Et fast rimmønster i «Storby-natt» gir et harmonisk og oversiktlig inntrykk, slik det lyriske jeg-et også opplever byvandringen. Her er han hjemme og føler seg vel. Den oppstykkede strukturen i «Byen» underbygger følelsen av oppbrudd og kaos. Det er vanskelig å se et mønster i teksten, slik det lyriske jeg-et ikke finner mening i hverken bybildet eller i naturen. Tempoet i teksten endrer seg også mot slutten, noe som kan symbolisere den galopperende angsten og fremmedgjøringen til det lyriske jeg-et og situasjonen til menneskene i byen. De «piskes av sin egen skygge» og «iler» og «løper» hvileløst rundt.

Virkemidlene knyttes til funksjon (effekt).

Tekstene siteres aktivt.

Kontrast

Ordvalg i diktene bidrar også til en sterk kontrast i synet på byen. Der «Byen» tematiserer fremmedfølelse, er det en sterk følelse av tilhørighet i «Storby-natt». Nilsen skriver: «Og varm av lykke går jeg og kjenner / i dette dyp har jeg mitt hjem, min rot». Positive ord som «varme» og «lykke» blir brukt til å beskrive byen. De negativt ladde ordene i «Storby-natt» blir brukt om det som eksisterer *utenfor* byen. En fremmed og truende evighet som det lyriske jeg-et lar seg skremme av, og ikke forstår seg på. Obstfelder bruker negative ord om både det som er *i* byen og *utenfor* byen. Det lyriske jeg-et bor i fjellet, men da det gradvis mørkner rundt ham og tilværelsen oppleves truende, opplever jeg-et et savn etter sine «brødre, menneskene»: «[...] Hvor er ingen skog lenger, men hus og hus og vinduer, ingen sus gjennom blader, men surring av vogner, larm av utallige føtter». Teksten er også preget av en enorm angst som jeg-et kjenner

Positive ord

Negative ord

på i møte med menneskene i byen. De «sparker hverandre til blods», og de smiler eller prater ikke. Det lyriske jeg-et spør seg: «Er dette mine brødre, menneskene?» Det kommer tydelig fram at Obstfelder mener at menneskene har blitt mindre gode mot seg selv og hverandre etter utviklingen av sivilisasjonen.

Besjeling
Funksjon

I begge diktene blir det skildret lyder og bevegelser. Jernvognen i «Byen» blir gitt et dyrs egenskaper, den «pruster», altså puster, og den «lyner av sted i mulm og mørke». Hos leserne vekker dette negative assosiasjoner: jernvognen, et symbol på de teknologiske framskrittene i tiden, er noe hardt og kaldt. I «Storby-natt» er det mykere og roligere bevegelser og lyder. Ord som «smyger», «klinger» og «monotont sus» bidrar til et positivt «lydbilde» i teksten.

Ordene forsterker varmen det lyriske jeg-et føler, og opplevelsen han har av at det å vandre i bygatene er som å vandre på bunnen av et hav.

Avslutningen oppsummerer noe av essensen i teksten.

I diktene «Byen» av Sigbjørn Obstfelder og «Storby-natt» av Rudolf Nilsen står synet på byen i kontrast til hverandre. Der Nilsen har en grunnleggende positiv innstilling til det menneskeskapte i byen, skildrer Obstfelder et fremmedgjort og angstfullt dikter-jeg. Motsetningene mellom diktene kan knyttes til tradisjonene de er skrevet i, og vi har sett hvordan bildebruk, ordvalg og form har blitt brukt til å skrive fram både en «varm» og en «vanvittig» by.

I siste setning brukes ord fra tittelen for å skape sirkel-komposisjon.

Kildeliste

Garthus, K.M.K, Nyhus, J.Ø og Schulze, A.M (2022). *Intertekst vg3* [lærebok i norsk for videregående skole]

Nilsen, Rudolf (1925). «Storby-natt» [dikt, modernisert]. Fra: *På stengrunn*.

Obstfelder, Sigbjørn (1903). «Byen». [dikt, modernisert]. Fra *Efterladte Arbeider i Udvalg*.

Store norske leksikon (2022). «Rudolf Nilsen». URL: https://nbl.snl.no/Rudolf_Nilsen [lesedato: 27.01.2022]